

УДК 339.13.102.42:631.53.01

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СОРТІВ І ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ**Чехов С.А., к. е.н.***Національна академія аграрних наук України*

У статті представлено аналіз сучасного стану ринку насіння соняшнику в Україні. Оскільки розвиток вітчизняної оліє жирової галузі тісно пов'язаний з прогресом в селекції і насінництві соняшнику, охарактеризовано основні показники на ринку насіння соняшнику України. У статті значна увага приділяється аналізу сегментів заявників сортів і гібридів соняшнику. Особлива увага приділяється діяльності установ, компаній, фірм, що формують пропозицію насіння соняшнику та впроваджують активну маркетингову стратегію щодо продажу нових сортів і гібридів соняшнику. Виділено лідерів насінницької галузі соняшнику задля розуміння структури вітчизняного ринку насіння соняшнику. Також було детально розглянуто ринкові позиції вітчизняних і іноземних заявників соняшнику з метою виявлення потенціалу впровадження вітчизняних гібридів соняшнику. Розвиток вітчизняного ринку олійних культур великою мірою залежить від розвитку галузі насінництва соняшнику і ефективності використання виробниками потенціалу насіння сучасних гібридів і сортів. Тому проведення досліджень функціонування ринку насіння соняшнику є перспективними.

Ключові слова: ринок насіння соняшнику, сорти та гібриди соняшнику, вітчизняні заявники, іноземні заявники, ціна, конкуренція.

UDC 339.13.102.42:631.53.01

FUNCTIONING OF MARKET OF THE VARIETIES AND HYBRIDS OF SUNFLOWER IN UKRAINE ANNOTATION**Chekhov S, PhD in Econ.Sc.***Ukrainian National Academy of Agricultural Sciences*

The article analyzes the current state of the market of sunflower seeds in Ukraine. Since the development of domestic oil fat industry is closely linked to progress in breeding and seed sunflower, described the main indicators of the market of sunflower seeds in Ukraine. The article focuses on the analysis of segments of the applicants' grades and hybrids of sunflower. Particular attention is paid to the activities of institutions, companies that form a supply of sunflower seeds and implement active marketing strategy for the sale of new sunflower varieties and hybrids. In article the leaders in the field of sunflower seed for understanding the structure of the domestic market of sunflower seeds are found out. It was also discussed in detail the market position of domestic and foreign applicants of sunflower to identify potential

introduction of domestic sunflower hybrids. The development of domestic oil and fat complex largely depends on the development of the seed industry sunflower and efficient use the producers of the potential of seeds of modern varieties and hybrids. Therefore, the market of sunflower seeds remains promising.

Keywords: market of sunflower seeds, varieties and hybrids of sunflower, domestic applicants, foreign applicants, price, competition.

Актуальність проблеми. Аграрний сектор нині є локомотивом економіки всієї країни. Він розвивається потужними темпами, швидко адаптується до змін ринковою кон'юнктури, нарощує експортний потенціал. Лідерські позиції в аграрній галузі займає олійно-жировий комплекс завдяки сформованій інфраструктурі, стабільному попиту на продукцію олійних культур на внутрішньому та зовнішньому ринках, високим закупівельним цінам.

Динамічний розвиток серед основних олійних культур десять років поспіль традиційно демонструє соняшник. Площа посіву соняшнику в Україні дорівнює 5,2 млн. га, а валовий збір у поточному році перевищить 10,5 млн. т, тоді як у 2005 р. на площі 3,7 млн. га було зібрано урожай на рівні 4,7 млн. т. Виробництво соняшнику в Україні щороку зростає. Основою інтенсифікації виробництва соняшнику має стати фактор оптимізації урожайності культури шляхом розміщення районованих сортів і гібридів інтенсивного типу у науково-обґрунтованих сівозмінах, внесення оптимальних доз органічних і мінеральних добрив, застосування необхідних засобів захисту рослин. Забезпечення посівів новими сортами і гібридами дозволяє збільшувати урожайність. Правильний вибір насіння соняшнику набуло особливого значення і виступає провідним чинником підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, що вирощують соняшник.

Насінництво соняшнику вимагає особливої уваги, оскільки вітчизняний ринок насіння підтверджений експансії іноземної селекції. В останні роки закріпилася чітка тенденція до планомірного нарощування сортів іноземної селекції і їх заявників в Державному реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні. В результаті неефективних реформ державою практично втрачено контроль над використанням насіння вищих репродукцій. Слід констатувати про фактичну відсутність єдиного регулюючого органу сфери насінництва, нівелювання механізму вирощування якісного насіння, що був напрацьований протягом останніх 110 років.

Протиріччя заключається в тому, що переважна більшість дослідників насінневих ринків наголошує на важливості посилення державою контролю за виробництвом, реалізацією і використанням насінневого матеріалу шляхом введення ліцензування виробників насіння та сертифікації насіння, а на практиці маємо кардинально іншу ситуацію. Як результат, збільшено в рази фальсифікат насіння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія розвитку ринку насінництва пов'язана із роботами Амбросова В.Я. [1], Липчук В. [6], Волкодава В. [2], Захарчука О. [4]. Аналіз ринку насіння олійних культур представлений в роботах: Сегеди С. [15], Петренко В. [9, 10], Маслака О. [7, 8], Продан І. [11]. До найбільш відомих і сучасних наукових праць із проблематики і перспектив селекції і насінництва соняшнику слід віднести роботи Керімової А. [5], Рудик-Іващенко О. [13], Соколова В.М. [16], Пшеничного О. [12]. Дослідження, представлені в публікаціях Данильця О. [3], Северіної Є. [14], Тимчука В.М. [17], Чехова С.А. [18], дозволяють акцентувати увагу на прикладній цінності питань розвитку вітчизняного ринку насіння.

Огляд періодичних видань останніх років свідчить про недостатній рівень уваги вчених-економістів щодо аналізу ринку насіння олійних культур взагалі і ринку насіння соняшнику, зокрема. В періодичній літературі основна увага прикута до характеристики нових сортів і гібридів соняшнику в цілях популяризації конкретних брендів і компаній.

Мета роботи - здійснити аналіз сучасного стану ринку насіння соняшнику з урахуванням особливостей ресурсного потенціалу вітчизняної та іноземної селекції.

Основні результати досліджень. Ринок насіння соняшнику є одним із найпотужніших в Україні, який набув цивілізованих ознак. Сучасна селекційно-насінницька інновація (сорт, гібрид) не обмежується тільки насінням, а включає цілий комплекс інформаційно-маркетингових, техніко-технологічних та сервісних послуг.

Розвиток товарного ринку соняшнику напряму залежить від розвитку насінневого ринку соняшнику, тому що ринок насіння соняшнику визначає рівень потенційної урожайності товарного соняшнику, а товарний ринок соняшнику диктує асортиментний склад сортів і гібридів, пред'являє нові вимоги до якості посівного матеріалу. Отже, негативні або позитивні тенденції у функціонуванні ринку продовольчого насіння соняшнику в значній мірі обумовлений станом розвитку його насінневого ринку [14, С. 19].

Ринок насіння соняшнику є специфічним і самостійним товарним ринком. Суб'єктами на ринку насіння соняшнику, з одного боку, є продавці – підприємства, установи, фірми, що створюють або реалізують сорти і гібриди соняшнику, а з іншого боку, покупці – підприємства, компанії, що купують насіння з метою вирощування соняшнику на товарні цілі. Об'єктом цього ринку є насіння соняшнику, що підготовлено і сертифіковане згідно затверджених стандартів.

Дослідження ринку насіння соняшнику необхідно здійснювати шляхом аналізу кон'юнктури ринку, попиту та пропозиції на насіння соняшнику та ринкових цін. При цьому, виходимо з того, що попит – це представлена на ринку платоспроможна потреба на насіння соняшнику. Пропозиція – це загальна кількість і обсяг підготовленого насіння сортів і гібридів соняшнику, що представлена на ринку.

Основні фактори, що визначають попит на насіння соняшнику: дохід покупця, приналежність земельної площі користування до конкретної природно-кліматичної зони, ціна насіння, ціна аналогу сорту або гібриду, якість і агрономічні характеристики насіння, курс національної валюти щодо основних світових валют. Пропозиція формується під впливом таких факторів: обсяг виробництва насіння, кількість продавців насіння, виробничі програми селекційних установ та підтримувачів сортів рослин, ціна насіння. Формування ціни здійснюється під впливом попиту та пропозиції на насіння, конкуренції серед продавців, рівня собівартості насіння.

Товаром на насінневому ринку є сорт або гібрид. Сорт чи гібрид - ефективний інструмент інтенсифікації сучасного сільсько-господарського виробництва. За рахунок сортозаміни та сортооновлення досягається збільшення урожаю до 30%. Насіння соняшнику є найдешевшою компонентою у заходах щодо збільшення урожайності культури, а відтак і на шляху до підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику. Вітчизняний ринок насіння соняшнику представлений в переважній більшості гібридами, а в меншій кількості сортами соняшнику вітчизняної і іноземної селекції.

Важливо наголосити на суттєвих відмінностях між гібридами і сортами соняшника у можливостях їх застосування. Використання гібридів першого покоління можливо лише протягом одного сезону, на відміну від сорту, який можна висівати до 3 років поспіль. Гібриди

перевищують сорти за показником урожайності і наділені численними перевагами в агрономічних характеристиках. Отримати гібрид без наявності батьківських компонентів неможливо, і тому закупівля гібридів з метою вирощування товарного соняшнику виробниками відбувається щороку. Оскільки соняшник на аграрному ринку України є ліквідним товаром, то відповідно стабільними є щорічні обсяги продажів його насіння.

Україна – світовий лідер за обсягами виробництва соняшнику і експорту соняшnikової олії останні три роки. Нарощування переробних потужностей на внутрішньому ринку сприяє збільшенню обсягів виробництва і гарантують збут виробнику товарної продукції. Вимоги, що пред'являють покупці насіння для нових сортів і гібридів: більш висока урожайність, адаптованість до несприятливих погодних умов, стійкість до шкідників і хвороб, нових рас вовчка, скоростиглість, підвищена якість насіння. Перспективність розвитку вітчизняного ринку соняшнику обумовлює великій комерційний інтерес як вітчизняних, так і іноземних селекційних компаній у розробці і впровадженні нових сортів, гібридів соняшнику з параметрами, що наближені до запитів виробників товарного насіння.

Переконливим свідченням величезної зацікавленості у продажу насіння соняшнику слугує позитивна динаміка офіційної кількості зареєстрованих заявників і гібридів соняшнику в Україні. Щороку до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні заносяться нові гібриди соняшнику. Зростає і загальна чисельність заявників сортів і гібридів соняшнику. Якщо у 2013 р. до Держреєстру було занесено 449 гібридів соняшнику від 60 заявників, то у 2015 році їх кількість становила відповідно 71 і 642 (табл. 1). Як бачимо, тільки за останні 3 роки кількість заявників зросла на 11 компаній, а кількість гібридів - на 193 одиниці.

Випереджаючими темпами нарощують свою присутність за кількістю гібридів на ринку насіння соняшнику французькі компанії, вони є безумовними лідерами в українському Держреєстрі (202 гібриди у 2015 р. проти 164 гібридів у 2013 р.). На другій позиції вітчизняні компанії із 176 гібридами у 2015 р. проти 129 у 2013 р. Третя позиція – за сербською селекцією – 73 гібриди у 2015 р. проти 43 гібридів у 2013 р. Наступні позиції займають австрійські селекційні компанії з 59

гібридами у 2015 р. проти 27 у 2013 р. та швейцарські компанії - з 40 гібридами у 2015 р. проти 22 гібридів у 2013 р. Новинкою на вітчизняному ринку насіння соняшнику 2015 року стали 9 гібридів люксембурзького походження.

Таблиця 1 - Кількість заявників, сортів і гібридів соняшнику в Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення в Україні протягом 2013-2015 рр.

Країна	2013 р.			2014 р.			2015 р.			Зміни, (+;-)		
	заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт	заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт	заявники, од.	сортів, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт	заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт
Франція	8	164	20,5	7	179	25,6	9	202	22,5	1	38	2
Австрія	3	27	9	2	22	11	5	59	11,8	2	32	23
США	3	5	1,7	3	3	1	4	14	3,5	1	9	1,8
Турція	1	6	6	2	6	3	2	6	3	1	-	-3
Сербія	1	43	43	1	54	54	1	73	73	-	30	-13
Німеччина	5	11	2,2	4	8	2	4	11	2,8	-1	-	0,6
Молдова	1	5	5	2	2	1	3	2	0,6	2	-3	-4,4
Росія	3	10	3,3	2	3	1,5	2	4	2	-1	-6	-1,3
Румунія	4	11	2,8	4	15	3,8	4	21	5,3	-	10	2,5
Швейцарія	2	22	11	2	29	14,5	3	40	13,3	1	18	2,3
Болгарія	2	3	1,5	2	3	1,5	3	4	1,3	1	1	-0,2
Нідерланди	1	2	2	1	2	2	1	2	2	-	-	-
Панама	1	7	7	1	11	11	1	14	14	-	7	7
Кіпр	1	2	2	1	2	2	1	2	1	-	-	-1
Аргентина	1	2	2	1	3	3	1	3	3	-	1	1
Україна	23	129	5,6	25	152	6	26	176	6,8	3	47	1,2
Люксембург							1	9	9	-	-	-
Всього:	60	449	7,5	60	494	8,2	71	642	9	11	193	1,5

Джерело: Державний реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні на 2013-2015 рр.

Вітчизняні селекційні установи, фірми лідирують в Держреєстрі України за критерієм кількості заявників, яка протягом 2013-2015 рр. зросла з 23 до 26. Чисельність компаній заявників з інших країн не перевищують 10, найбільше – французьких – 9 компаній у 2015 р.

Важливим для розуміння сутності і характеру конкуренції на ринку насіння соняшнику є аналіз показника кількості гібридів на 1 заявника. Так, на 1 заявника в середньому приходиться від 7,5 гібридів у 2013 р. до 9 у 2015 р. На 1 заявника українського походження приходиться від 5,6 гібридів, сортів у 2013 р. до 6,8 гібридів, сортів у 2015 р. На 1 французького заявника приходиться від 20,5 гібридів, сортів у 2013 р. до 22,5 гібридів, сортів у 2015 р. На 1 сербського заявника - від 43 гібридів, сортів у 2013 р. до 73 гібридів, сортів у 2015 р.

Це означає, що конкуренція серед власників і підтримувачів сортів, гібридів українського ринку соняшнику концентрується у двох вимірах одночасно. По-перше, у площині «вітчизняний сорт, гібрид», а по-друге, у площині «вітчизняний-іноземний гібрид, сорт». У площині

«вітчизняний сорт, гібрид» конкуренція проявляється серед великої кількості заявників і власників сортів, гібридів, а у площині «вітчизняний-іноземний гібрид» - у великій кількості сортів, гібридів.

Якщо ми розглянемо структуру ринку насіння соняшнику в Україні у площині «вітчизняний-іноземний гібрид», то побачимо, що частка сортів і гібридів української селекції зменшилася з 28,7% у 2013 р. до 27,4% у 2015 р. на користь відповідного збільшилася частки сортів і гібридів іноземної селекції з 71,3% у 2013 р. до 72,6% у 2015 р. Темпи приросту кількості гібридів іноземної селекції переважають майже на 10% темпи приросту кількості вітчизняних сортів, гібридів соняшнику (табл. 2).

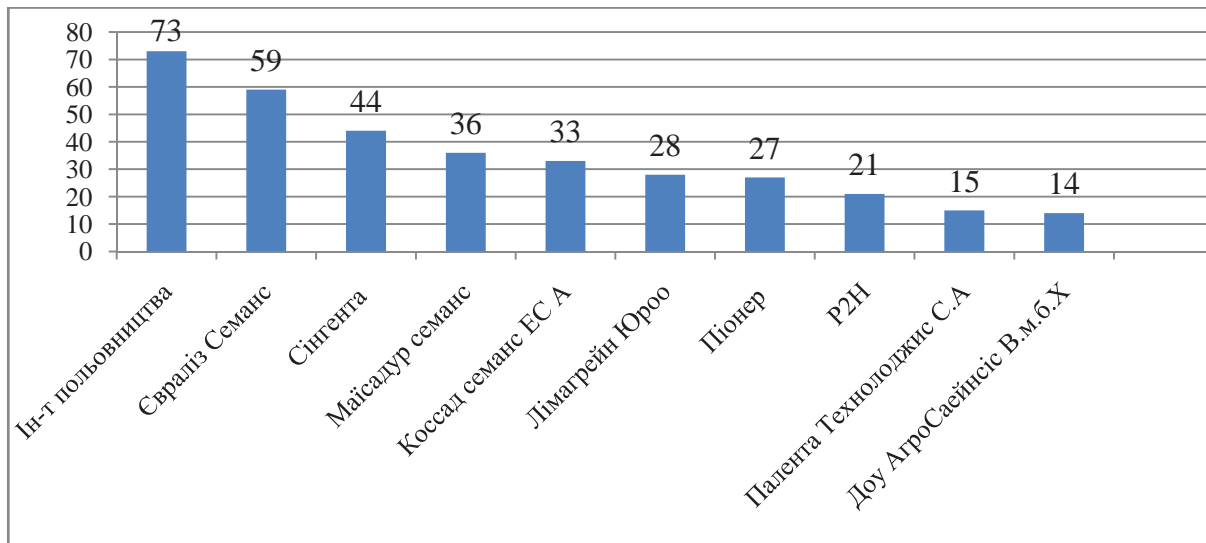
Таблиця 2 - Динаміка занесення сортів і гібридів соняшнику до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні за 2013-2015 рр

Показники	Роки			Темпи змін, %
	2013	2014	2015	
Загальна кількість сортів і гібридів, од	449	494	642	143
Кількість сортів і гібридів української селекції, од	129	152	176	136,4
Кількість сортів і гібридів іноземної селекції, од	320	342	466	145,6
Частка сортів і гібридів української селекції, %	28,7	30,7	27,4	-1,3
Частка сортів і гібридів іноземної селекції, од	71,3	69,3	72,6	1,3

Джерело: Державний реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні на 2013-2015 рр.

Вітчизняний ринок насіння соняшнику наповнювався насінням зарубіжної селекції поступово і наразі домінує над часткою насіння вітчизняного виробництва. В Україну імпортується сертифіковане насіння з Сербії, Франції, Австрії, США, Швейцарії, Туреччини, Румунії. Іноземні компанії активну діяльність на території України почали здійснювати наприкінці 1990-х рр., вносячи до Державного реєстру щороку нові гібриди і сорти насіння соняшнику. Успішно розвинули діяльність насіннєві компанії зі світовим ім'ям «Євраліз семенс» (Франція) з 1997 року, «Сінгента Сідз С.А.С» (Франція) з 1998 р., «Сінгента Кроп Протекшн АГ» (Швейцарія) з 2013 р., «Піонер семена холдинг» (Австрія) з 2001 р., «Маїсадур семанс» (Франція) з 2005 р., «Лімагрейн Юроп» (Франція) з 2007 р., «Сінгента кроп Протекшн АГ» (Швейцарія), з 2013 р., тощо.

Зазначені компанії займають лідерські позиції за кількістю внесених до Реєстру гібридів соняшнику серед іноземних заявників (Рис. 1). Найбільша кількість гібридів занесена до Реєстру Інститутом польовництва та овочівництва (Сербія) в кількості 73, другу позицію займає Євраліз із 59 гібридами, на третій – Сінгента з 44 гібридами.

Рис. 1. Лідери за кількістю внесених в Реєстр гібридів соняшнику в 2015 р. в сегменті іноземних заявників

Протягом останніх 15 років ці компанії успішно розвивали свою інфраструктуру, збутову діяльність, розширювали представництва і створювали дилерські мережі. Сьогодні вони мають у розпорядженні сучасні заводи з доробки насіння, складські приміщення, агроцентри з демонстраційними полігонами, інформаційно-маркетингові служби.

Стратегія опанування українського насінневого ринку іноземцями відбулася. На початковому етапі «завоювання» українського насінневого ринку іноземні компанії імпортували готовий матеріал в Україну, тобто вихідний селекційний матеріал не потрапляв на терена нашої країни, а вся робота з підготовки до продажу відбувалася в країнах походження насіння. Згодом завдяки розвинутій інфраструктурі в них з'явилася можливість вирощування насіння в Україні. Реєстрацію і імпорт батьківських компонентів для вирощування гібридів деякі компанії розпочали в 2009 році, майже після 10 років перебування ринку.

Наприклад, компанія Сінгента, що є лідером на ринку насіння соняшнику, здійснює в Дніпропетровській обл. вирощування власних гібридів соняшнику і доробляє їх на власному заводі. Але в загальних обсягах продажів частка імпортованого продукту до вирощеного в Україні дорівнює 90% до 10%. Це пов'язане із жорстким захистом прав інтелектуальної власності компаній-власників сорту або гібриду та засторогою щодо потрапляння цінних батьківських компонентів «в чужі руки». Крім того, фермери не охоче купують насіння, вирощене в Україні, але ціна таких партій, як правило, нижча.

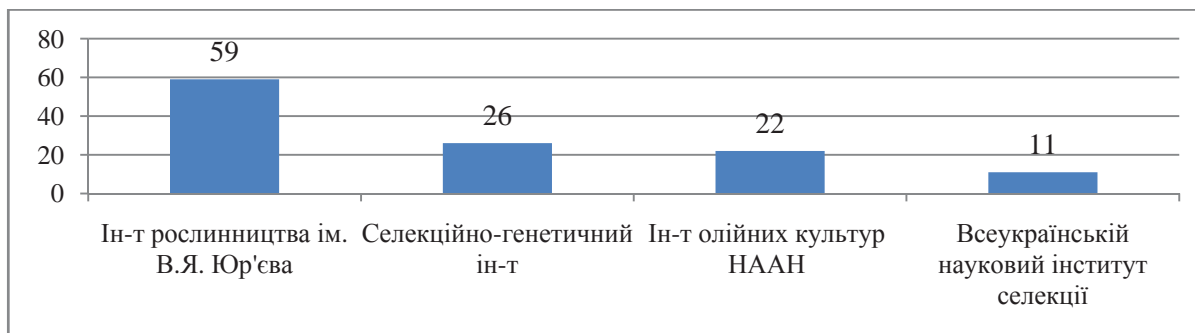

Окремої уваги заслуговує маркетингова діяльність іноземних продавців насіння та позиціонування ними товару на ринку. Наряду з тим, що співробітники цих компаній проходять навчання і тренінги на кращих полігонах Європи, США, Канади, сучасною тенденцією їх діяльності є організація навчання для покупців і партнерів на демонстраційних полігонах в Україні і за кордоном. Сучасний демонстраційний полігон – це поєднання виставкової і навчальної (тренінгової) діяльності. На ньому виробники мають можливість не тільки подивитися і оцінити селекційні інновації, новітню техніку, ознайомитися із новинками, а також у стислий проміжок часу набути конкретні поради від фахівців компанії-організатора та обмінятися досвідом з партнерами-виробниками.

Програми лояльності передбачають проведення конкурсів на найбільш високу урожайність, переможці яких направляються за рахунок фірми на стажування до кращих європейських заводів з виробництва батьківських ліній. Також є послуги з безоплатного налаштування сівалок на відповідні партії, сервіс віддаленого моніторингу посівів, аналіз стану посівів спеціалістами, виявлення проблемних агротехнологічних питань. Розробляються і впроваджуються програми фінансового напрямку. Так, «Сінгентою» розроблено програма «Підтримка Плюс. Новий сезон», за якою можна збути продукцію з додатковим прибутком. Програма «АгрПлюс» - продаж продукції сьогодні за цінами завтрашнього дня. «Форвард Плюс» - заключення форвардного контракту на поставку товару [14, С. 17].

Серед основних бар'єрів у сегменті іноземного насіння є порядок ввезення на територію України і подвійна сертифікація насіння (в країні-виробнику і окремо в Україні). Це призводить до збільшення часу надходження насіння до споживача.

Аналіз ринку насіння соняшнику в сегменті вітчизняних заявників показав, що провідне місце на ньому належить науковим установам Національної академії аграрних наук України. Це - Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва (Харків) – 59 сортів, гібридів соняшнику, Селекційно-генетичний інститут - Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення (Одеса) – 26 сортів, гібридів, Інститут олійних культур НААН (Запоріжжя) – 22 сорти, гібридів соняшнику. Серед приватних компаній лідирує Всеукраїнський інститут селекції насіння (Київ) із 11 гібридами соняшнику (рис. 2).

Рис. 2. Лідери за кількістю внесених в Реєстр гібридів соняшнику в 2015 р. в сегменті вітчизняних заявників

Зазначені установи є на сьогодні потужними центрами насінництва України з багаторічним досвідом, сформованими базами даних, науковими колективами, доступом до бюджетного фінансування програм селекції. Результативність діяльності наукових установ до недавнього часу вимірялася кількістю внесених сортів і гібридів в реєстр, а процес і обсяги їх впровадження у виробництво знаходилися на другорядному плані. По всій системі НААН організовано Центри наукового забезпечення за територіальною ознакою з метою наближення новітніх досягнень науки та селекції до кінцевих споживачів. Також відбуваються процеси консолідації зусиль щодо посилення позицій на ринку насіння соняшнику шляхом створення Асоціацій, інших об'єднань селекціонерів та виробників насіння соняшнику. За аналогією іноземного досвіду організовано демонстративні полігони, проводяться відомчі і комерційні виставки.

Але морально і фізично застаріла матеріально-технічна база, відсутність дієвого механізму впровадження нових сортів, слабка організація маркетингових служб, відсутність дієвої державної політики і галузі селекції гальмують ефективний розвиток вітчизняної галузі насінництва. Ключовим серед зазначених негативних впливів є відсутність насінневих заводів в розпорядженні вітчизняних наукових установ. Насінневий завод здатен підвищити цінність кінцевого продукту та сформуванати однорідні партії з однаковими якостями, забезпечити високу якість насіння, підвищити конкурентоспроможність насіння.

У сучасному сільському господарстві високоякісний насінневий матеріал набуває особливої ваги. Через насіння і садивний матеріал реалізуються набутки селекціонерів, втілені в нових сортах. Тож сьогодні експорт насіння сягає майже 10% світових внутрішніх ринків.

На міжнародному насінницькому ринку пріоритет надають матеріалу, який має добре співвідношення між якістю і реалізаційною ціною; спеціально оброблений; отриманий шляхом складних селекційних методів; відзначається високою екологічною пластичністю [19]. Погоджуючись із такою думкою, вважаємо нагальною проблемою вітчизняної селекції оновлення сортового складу насіння, оскільки в Держреєстрі наявні застарілі гібриди і сорти, яким більше 15 років.

Ціна відображає результат співвідношення пропозиції і попиту. Визначальний фактор формування ціни на насіння – якість насіння за сортовими і посівними якостями, обсяги насіння, цінова політика продавця, рівень витрат на їх виробництво, доставка, оформлення, збут, інфляційні процеси, податки.

Насіння – наукоємкий продукт, вартість інтелектуальної власності в повній вартості продукції оцінюється до 80%. Отримані дивіденди фірми з неукраїнським корінням реінвестують в розвиток наукових досліджень в інших країнах [12, С. 50].

Цінові позиції на гібриди соняшнику вітчизняної селекції коливаються від 20 до 44 грн за 1 кг, на сорти соняшнику – від 15,5 до 30 грн за 1 кг. Асортимент згідно прайс-листів налічує від 5 до 25 сортів та гібридів. Цінові позиції на гібриди соняшнику іноземної селекції коливаються від 272 до 345 грн 1 кг. Асортимент згідно прайс-листів налічує від 20 до 70 гібридів.

Ціна на насіння іноземної селекції визначається в іноземній валюті за посівну одиницю. Вартість в валюті у порівнянні із минулим роком не змінилася, але змінився гривнений еквівалент. Різницю складає сума девальвації гривні. По вітчизняному посівному матеріалі спостерігається збільшення вартості, що обумовлено збільшенням витрат на виробництво насіння [14, С. 19].

Як зазначають керівники провідних насінневих компаній, основні зміни попиту на насіння стосуватимуться цінового фактору. Вітчизняні аграрії відмовляються від насіння преміум класу, надаючи перевагу насінню середнього цінового класу. В поточному році частка дешевого насіння зростає на 10-20% у порівнянні з 2014 роком. [14, С. 14]. Оскільки вартість насіння вітчизняного виробника дешевше, тому зараз у них є шанс позмагатися за розширення ринку.

Якщо раніше першочерговою була задача наповнити ринок насінням за критерієм обсягу, то зараз на перший план виходить якість насіння і контроль за якістю і походженням. В Україні було сформовано законодавчу та нормативно-правову базу розвитку селекції, насінництва та розсадництва, що діяла на основі Законів України «Про насіння і садивний матеріал», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про карантин рослин». Однак реформи останніх 3 років фактично паралізували роботу з контролю якості і сертифікації насіння.

Висновки. Розвиток олійно-жирового комплексу великою мірою залежить від розвитку галузі насінництва і ефективності використання виробниками потенціалу насіння сучасних гібридів і сортів. Оскільки Україна є світовим лідером з виробництва соняшнику та соняшникової олії, тому перспективним є і ринок насіння соняшнику.

Ринок насіння соняшнику України імпортозалежний. Насіння від іноземних компаній характеризується високою ціною, що прив'язана до курсу долара або євро. І це його єдиний недолік. В інших параметрах іноземне насіння перевищує вітчизняне насіння за якістю доробки, інкрустації, фасування.

Запорукою успіху іноземних гібридів виступає показник урожайності, яка на практиці перевищує показники вітчизняних сортів і гібридів. Збільшення урожайності культури – основа для підвищення прибутку і єдиний шлях до інтенсифікації виробництва. Цього прагне любий керівник і господар підприємства, незалежно від розміру господарства.

В найближчі роки очікується скорочення обсягів ринку насіння, що пояснюється скороченням посівних площ за рахунок Криму, частини Донецької та Луганської областей, економічною кризою, знеціненням гривні. Напрямок виробництва вітчизняного насіння в Україні є достаньо перспективним завдяки високій окупності і подорожчання імпортного насіння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амбросов В.Я. Ринок насінництва зернових культур / В.Я. Амбросов, Н.Ю. Єгорова // Економіка АПК. – 2010. - № 10. – С. 27-31.
2. Волкодав В.В. Формування ринку сортів рослин добігає кінця? / В.В. Волкодав, О.В. Захарчук // Зерно і хліб. – 2005. – № 4. – С. 42.
3. Данилець О. «Олександр Кочубей: «Втрата вітчизняного насінництва та селекції — це втрата продовольчої незалежності України»» / О. Данилець // Електр. Режим доступу: <http://unt.org.ua/oleksandr-kochubei-vtrata-v-tchiznyanogo-nas-nnitstva-ta-selekts-tse-vtrata-prodovolcho-nezalezhnost>.
4. Захарчук О.В. Теоретико-методологічні та практичні основи функціонування ринку сортів рослин / О.В. Захарчук. – К.: Видавництво «Алефа», 2009. – 390 с.

5. Керимова А.Д. Проблемы селекции семян масличных в России / А.Д. Керимова // Интернет-журнал «Науковедение». Випуск 6. – 2013.
6. Липчук В.В. Удосконалення системи насінництва зернових культур. Електронний режим доступу: <http://lnau.lviv.ua/lnau/files/2013/78.pdf>.
7. Маслак О. Основні тенденції ринку олійного насіння / О. Маслак // Спецвипуск журналу Пропозиція. – 2013. - №02. – С. 4-7.
8. Маслак О. Стан та перспективи ринку насіння // Агробізнес сьогодні. – 2013. - №1-2(248-249). – С. 14-15.
9. Петренко В.С. Проблеми та напрями державного регулювання функціонування та розвитку насіннєвого ринку олійних культур. Електр. режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/02/198.pdf>.
10. Петренко В.С. Формування насінництва елітної репродукції на ринку олійних культур в Україні. Електр. режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Economics/71346.doc.htm.
11. Продан І. Ринок насіння: підсумки і перспективи / І. Продан // Аграрний тиждень. - 2014. - №18. - С. 33-37.
12. Пшеничний О. Проект національного масштаба. / О. Пшеничний // Агроперспектива. - № 6. – 2015. – С. 48-54.
13. Рудик-Іващенко О.І. Стан та перспективи сортових ресурсів соняшнику в Україні / О.І. Рудик-Іващенко, Г.М. Караждей // Агроінком. – 2013. - № 1. – С. 186-188.
14. Северина Е. Предпочтения сельхозпроизводителей Украины остаются неизменными – семена высокого качества / Е. Северина // АПК-информ. – 2015. - № 8. – С. 14-19.
15. Сегеда С.А. Стан і перспективи розвитку ринку насінництва соняшнику в Україні / С.А. Сегеда // Агроінком. – 2006. - № 11-12. – с. 19-21.
16. Соколов В.М. Успіхи, проблеми та перспективи насінництва в сучасних умовах / В.М. Соколов, В.В. Вишневський, В.В. Васильченко//Насінництво– 2015.-№ 5-6.–С.6-9.
17. Тымчук В.М. Анализ культуры как активного и экономически успешного объекта трансфера / В.М. Тымчук, Г.П. Сарапин // Всеукраинская газета «Аграрник». – 2014. - № 16. – С.14-15.
18. Чехов С.А. Ефективність ведення насінництва в сучасних умовах / С.А. Чехов // Тези доповідей другої міжнародної науково-практичної конференції (у заочній формі) Сучасні проблеми фінансів підприємств в агробізнесі та шляхи їх вирішення/ [редкол.: Р.П. Саблук, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – с. 25-26.
19. Чернявський І. Міжнародні експерти високо оцінили зусилля нашої держави щодо застосування правил схем сортової сертифікації насіння ОЕСР в Україні / І. Чернявський // Зерно і хліб. - 2012. – № 3.